

KAZIVANJE O ZEKERIJJI (ZAHARIJI) PREMA KUR'ANU I NOVOM ZAVJETU

Dževad GOLOŠ

dzevad6@hotmail.com

Centar za edukaciju "Emanet"

SAŽETAK: Zekerija (Zaharija), otac Jahje (Ivana), prema islamskom učenju jedan je od vjerovjesnika koji su poslani Izraelćanima (Benu Israil). On se spominje u kur'anskom i novozavjetnom tekstu. U oba teksta on ima poseban značaj koji je vezan za Isaa (Isusa). U Kur'anu se taj značaj prije svega ogleda u njegovom skrbništvu nad Merjemom (Marijom), Isaovom majkom, a potom čudima koja su mu data. Nadnaravno nalaženje hrane kod Merjem i dobivanje sina Jahje (Ivana) u starosnoj dobi sa ženom nerotkinjom su čuda koja su mu data kao uvod za još veće čudo – nadnaravno rođenje Isaa. U novozavjetnom tekstu, i kršćanskoj teologiji, njegova važnost se ogleda preko njegovog sina Jahje, poznatijeg kao Ivan Krstitelj koji je, prema Novom zavjetu, krstio Isusa u rijeci Jordan. U Kur'anu kazivanje o Zekeriji se spominje na tri, a u Novom zavjetu na jednom mjestu. Autor u ovom radu donosi kazivanje o njemu, shodno Kur'anu i Novom zavjetu, s osvrtom na neke sličnosti i razlike. Rad predstavlja komparativni historijski prikaz dva kazivanja, a ne bavi se poređenjem teoloških pitanja izvedenih iz njih.

Ključne riječi: Zekerija, Zaharija, Novi zavjet, Kur'an, Merjem, Jahja, Isa

Uvod

Kazivanje o Zekeriji u Kur'anu spominje se u surama (poglavljima) Ali Imran, Merjem i El-Enbija. U Novom zavjetu se pripovijest o njemu spominje u prvom poglavlju Lukinog evanđelja. U islamskoj teologiji on se smatra vjerovjesnikom (nebijj) koji je poslan Izraelćanima. U kršćanskoj teologiji on je svećenik (grč. ἱερεύς) i nije prorok (vjerovjesnik). S obzirom na to da pitanje poslanstva i vjerovjesništva ima poseban značaj u islamskoj teologiji, smatra se jednim od šest *imanskih šarta* (temelja vjerovanja), potrebno je da damo kratko pojašnjenje ovog pojma.

Arapski naziv za vjerovjesnika je *nebijj* (arap. نبي). Dolazi od glagola *nebe'* (arap. نبأ) i znači obavijestiti, javiti, saopćiti. (Muftić, 1973:3395) Definišući pojam vjerovjesnik, poznati islamski teolog Ibn Tejmijje kaže:

Vjerovjesnik je onaj koga Allah obavještava, a on obavještava o onome o čemu ga je Allah obavijestio. (Ibn Tejmijje, 2000:714)

Iz razloga što Zaharija u Novom zavjetu nije prorok, o proroštvu u kršćanskoj teologiji nećemo govoriti. Kao što ćemo samo da pojam prorok koji se najčešće koristi u kršćanskoj literaturi dolazi od grčkog *profētis* (grč. προφήτης) i znači opominjati. (Senc, 1910:816)

Kur'anska kazivanja

Značajan dio Kur'ana ispunjen je kazivanjima o događajima koji su se zbili u prošlosti. To su prije svega kazivanja o prijašnjim narodima i o poslanicima i vjerovjesnicima. Ciljevi ovih kazivanja su odgojno-vjerski, s mogli bi se sažeti u sljedeće: potvrđivanje Objave i poslanstva, potvrđivanje tevhida – monoteizma, jedinstvo svih vjera u osnovnim principima, opomene i radosne vijesti, manifestacija Božije pomoći, posljedice dobra i zla, vrijednost strpljenja, zahvalnosti itd. Kur'an posebno i s najviše širine tretira poslanike (proroke) Benu Israila. Nadnaravnost – idžaz (arap. إعجاز)

kur'anskih kazivanja ogleda se upravo u tome s koliko novih podataka Kur'an govori o njima u odnosu na Novi zavjet. Poseban cilj kazivanja o poslanicima i ličnostima jeste opisivanje Allahove¹ moći, kao u slučaju Zekerije kojem je u poodmakloj dobi od žene nerotkinje podario sina. Kur'an nije knjiga historije iako sadrži historijske podatke, nego je knjiga pouke i poruke, tako da se za kazivanja može kazati da su historijska i odgojna u isto vrijeme. Kur'anska kazivanja su živa, a događaji se iznose tako upečatljivo kao da se događaju sada i kao da ih onaj ko ih čita gleda ispred sebe, ili kao da je njihov učesnik. Upravo to je jedan od aspekata nadnaravnosti kur'anskog teksta o historijskim kazivanjima. Kazivanja o poslanicima i vjerovjesnicima u Kur'anu predstavljaju neprekinuti tok vjere kroz njen dugi, kontinuirani historijski put. Ova plemenita povorka vjerovjesnika na svom putu prolazila je kroz razna iskušenja za koja je potrebno strpljenje s kojim se mogu ogrnuti samo najbolji, najodabraniji i najbliži Bogu. Zbog toga ova kazivanja imaju veliki značaj i mjesto u kur'anskom tekstu. (Kutb, 1996a:69-70; Latić, 2001:285-301)

Zekerija (Zaharija) u Kur'anu

Zekerija (arap. زكريا) je vjerovjesnik poslat Izraelćanima (Jevrejima). Bio je muž Merjemine sestre, koja se zvala Ešja (arap. أَسْيَا), obje su bile kći Imrana, po mišljenu većine komentatora Kur'ana. Neki kažu da je Ešja bila Merjemina tetka, sestra njene majke Hane (arap. حَنَّة). Kada je Merjemina majka bila trudna, zavjetovala

se da će njeno dijete dati na služenje u Mesdžidul-Aksa². Pošto ju je rodila, učinila je kako se zavjetovala. Ona je mislila da će roditi sina, ali pošto je rodila kćerku, neko je morao da preuzme skrbništvo nad njom. Njeno skrbništvo pripalo je Zekeriji, koji je tada bio veoma star. Merjem je boravila u Mesdžidul-Aksa, kao što ćemo vidjeti, te joj je Zekerija izabrao posebno mjesto u kojem je provodila vrijeme. Kada bi Zekerija ušao kod nje, našao bi hranu koja se u to doba godine nije mogla naći, te se uvjerio da je to čudo koje joj je dato. Vidjevši to čudo, Zekerija je intenzivnije počeo upućivati Allahu dove (molitve) da mu podari potomka, ne bi li i njega počastio kao što je počastio Merjem. U kur'anskom tekstu ne spominje se koliko je tačno bilo godina njemu i njegovoj supruzi kada su počeli da upućuju dove za potomka. Za njegovu ženu naglašava se da je bila nerotkinja (arap. عاقرة). Dobivanje potomka u tim godinama samo po sebi je čudo/nadnaravnost koje je ustvari bilo uvod za još veće čudo, a to je rađanje Isaa. Dok je Zekerija bio u molitvi, meleki mu donose radosnu vijest da će dobiti sina koji će se zvati Jahja (Ivan), te da će biti pobožan i da će biti vjerovjesnik. Kada mu je došla ta vijest, Zekerija je bio u velikom čudu, te je pitao kako će dobiti dijete u tim godinama sa ženom koja je nerotkinja. Meleki mu odgovaraju da je to odredba Gospodara i Njegova milost. Zekerija tada traži neki znak, kao dokaz istinitosti onoga što su mu kazali i obećali. Oni mu odgovaraju da će mu znak biti to što neće moći da govori tri dana, osim što će moći da spominje

i veliča Gospodara. Dobio je sina kojem je dao ima Jahja (arap. يحيى), koji se u kršćanskoj tradiciji naziva Ivan. (Ibn Kesir, 2007:478-490)³

Zaharija u Novom zavjetu

Zaharija (grč. Ζαχαρίας) sin je Barahajin (grč. Βαραχίου), kako se navodi u Novom zavjetu. (Mt., 23:35)⁴ Zaharija je bio svećenik (grč. ιερέυς) za vrijeme judejskog kralja Heroda (grč. Ἡρώδου).⁵ Njegova žena zvala se Elizabeta (grč. Ἐλισάβετ) i bila je Marijina (Merjemina) rodica. On je bio iz reda Abijina,⁶ a ona od kćeri Aronovih, također iz svećeničke porodice. Zaharija i njegova žena bili su pobožni i nisu imali djece. Oboje su bili poodmakle dobi, a Elizabeta je bila nerotkinja. Dok je bio u bogoslužju prinoseći kâd ukazao mu se anđeo. Kada ga je Zaharija vidio, prepao se, a anđeo mu je rekao da se ne boji, da mu je molitva uslišana, te da će mu žena roditi sina i dati mu ime Ivan. Potom je Zaharija pitao kako će to znati kada su i on i žena stari. Anđeo mu je odgovorio da budući da nije povjerovao njegovim riječima, zanijemit će i neće moći govoriti do dana dok se to ne dogodi. Kada je izašao pred narod koji ga je čekao nije mogao da progovori nego im je pokazivao znakovima. Sve to vrijeme je službovao u hramu (Mesdžidul-Aksa), i kada se završila njegova služba, otiđe kući. Nakon toga njegova žena Elizabeta je zatrudnila. Radi stida krila se pet mjeseci. Osmi dan nakon što je rodila sina okupili su se da ga obrežu i htjedoše mu dati ime Zaharija, po njegovom ocu, a Elizabeta se suprotstavi i reče da će

¹ Allah (arap. الله) je isti Bog u kojeg i kršćani i Jevreji vjeruju. Važno je napomenuti da kršćani i Jevreji iz arapskih zemalja Boga zovu Allah, te Ga tako imenuju u njihovim izdanjima Biblije.

² O različitim stavovima oko ovog hrama bit će govora kasnije u radu.

³ Kur'ansko kazivanje o Zekeriji se spominje u sljedećim surama: Ali Imran, 35-44, Merjem, 1-15, El-Enbija, 89-90.

⁴ Ovo je ime njegovog oca ako bi kazali da je Zaharija koji je spomenut u Evandjelju

po Mateju Zaharija o kojem govorimo. Kasnije ćemo navesti razilaženje egzgeta oko Zaharije iz Mateja.

⁵ Herod Veliki, Antipatrov sin, poslije teških borbi, postao je kralj Judeje. Vladao je od 37. do 4. godine prije n.e. Iskorišćenio je kuću Hasmonejaca. Herod je kao slavni graditelj sagradio više gradova i tvrđava. U Jerusalemu je obnovio postojeći hram i dao proširiti hramsko dvorište. Bio je helenist ali je pazio na vjerske nazore svog naroda. Ipak, zbog svog privatnog

života, zbog svog pospješivanja helenizma i zbog visokih poreza nije bio obljubljen kod naroda. Vidi: Grubner-Haider (1997:110), Popović (2007:190-192)

⁶ Samo četiri od dvadeset i četiri razreda levita vratilo se iz Izgnanstva. (usp. 1. Ljet., 24:7-18; 2. Ljet., 23:8) Oni su onda bili podijeljeni u skupine (usp. Ezr., 2:36-39) tako da su različite skupine služile u Hramu svaka u svome tjednu. Razred Abije smatrao se najmanje prestižan razred. Opširnije: Utley (2012:14)

mu biti ime Ivan. Ljudi su se tome suprotstavili, kazavši da niko iz njegove rodbine nema takvo ime, a ona reče da pitaju oca. Zaharija pošto nije mogao govoriti, napisao ime Ivan, na što su se svi začudili. Poslije toga je Zaharija progovorio. Sve koji su bili prisutni obuzeo je veliki strah, i prenosi su događaj kojem su bili svjedoci. Zaharija je prorokovao da će dijete biti prorok, te da će ljude voditi ka spasenju. Dječak je rastao i boravio u pustinji sve *sve do dana svoga javnog nastupa pred Izraelom*. U Novom zavjetu se navodi da je jedan Zaharija umro mučeničkom smrću. (Mt., 23,35) Jedan broj egzegeta smatra da je to Zaharija o kojem govorimo, otac Ivana. Bitno je spomenuti da Zaharija o kojem se govori u Evanđelju po Luku nije Zaharija prorok po kojem se naziva knjiga u Starom zavjetu, i koji je jedan od dvanaest malih proroka u jevrejskoj i kršćanskoj teologiji. Zaharija o kojem se govori u Evanđelju po Luku je Zekerija o kojem se govori u Kur'anu.⁷

Neke od sličnosti i razlika u kazivanju o Zekeriji između novozavjetnog i kur'anskog teksta

Prethodno smo govorili o Zekeriji kroz tekstove Novog zavjeta i Kur'ana. U sljedećim redovima spomenut ćemo neke od sličnosti i razlika između navedenih tekstova.

Zekerija, njegova žena i njihove vrline

I kur'anski i novozavjetni tekst jasno ukazuju na moralne osobine Zekerije i njegove žene. Novozavjetni tekst kaže:

Oboje bijahu pravedni pred Bogom: živjeli su besprijekorno po svim zapovijedima i odredbama Gospodnjim. (Lk., 1:6).⁸

Egzegete novozavjetnog teksta ukazuju da izraz *pravedni* (grč. δίκαιοι)

ne podrazumijeva bezgrešnost, nego one koji se vjerno odazivaju na svoje razumijevanje Božije volje i puteva. Ovaj izraz uključen je kako bi pokazao da je ovaj par iskusio biti bez djece zbog fizičkih poteškoća, ne zbog duhovnih. (Utley, 2012:14) Možda egzegete ukazuju na ovu nepogrešivost iz razloga što ćemo kasnije vidjeti da Zaharija shodno tekstu Novog zavjeta nije povjerovao odmah u riječi anđela, kao što ćemo kasnije navesti, pa je zbog toga bio kažnjen.

U kur'anskom tekstu Zekerija, njegova žena i sin Jahja opisuju se na sljedeći način:

Oni su se trudili da što više dobra učine i molili su Nam se u nadi i strahu, i bili su prema Nama ponizni. (El-Enbija, 90)⁹

U ovom kur'anskom citatu vidimo kako se Zekerija i njegova porodica opisuju sa svojstvima bliskih i odanih Allahu. *Oni su se trudili da što više dobra učine*, jedan broj egzegeta u komentaru ovog pasusa naglašava da, zato što su takvi bili, Allah je uslišao njihovu dovu (molitvu). *I molili su Nam se u nadi i strahu*, tj. nadi u zadovoljstvo i strahu od srdžbe. Njihova srca bila su čvrsto povezana i u stalnoj težnji ka Božijem zadovoljstvu. *I bili su prema Nama ponizni*, tj. nisu bili oholi ni umišljeni. I zbog ovih osobina bijaše to blagoslovljena porodica koja zasluži Allahovu milost i zadovoljstvo. (Sejid Kutb, 1999:59; Ibn Kesir, 2002:854)

Veza između Zekerije i Merjem

U novozavjetnom tekstu Zaharijina supruga Elizabeta bila je Marijina rodica. (Lk., 1:36) Oko tri mjeseca provele su zajedno, nakon čega se Marija vraća kući. (Lk., 1:56) O njihovom susretu poslije ne govori se više ništa. Kur'anski tekst spominje nekoliko detalja koje ne nalazimo u Novom zavjetu. Prije svega, to je spominjanje Merjemine majke i njenog

zavjeta. Potom pitanje Merjeminog djetinjstva i opskrbe koja joj je dolazila, te onoga što je najviše vezano za našu temu, a to je skrbništvo Zekerije nad njom, kao i kako mu je pripalo to skrbništvo. S obzirom na to da se ti detalji vežu za Merjem i nisu predmet našeg rada, samo ćemo ih ukratko spomenuti. Sve navedeno ne spominje se u novozavjetnom tekstu.

U kur'anskom tekstu spominje se Imranova porodica čiji dio je bila Merjema, te odlike i odabranosti iste: *Allah je odabrao Adema, i Nuba, i Ibrahimovu porodicu, i Imranovu porodicu nad ostalim svijetom, sve porodice jedan od drugog, a Allah sve čuje i sve zna.* (Ali Imran, 33-34) Njen otac se zvao Imran, a majka Hana. (Ibn Džuzejj, 2014a:401-402; Ibn Kesir, 2002:199) U kur'anskom tekstu također se spominje zavjet njene majke koja je rekla: *Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu moje ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!* (Ali Imran, 35) Ovaj zavjet se odnosi na to da će njeno dijete biti dato da služi u Hramu, Bejtul-Makdisu. Islamski teolog i egzegeta Ibn Džuzejj u svom komentaru kaže:

Zavjetujem se da ovo dijete u mojoj utrobi bude u službi Tvome Hrama: Bejtul-Makdisu. (Ibn Džuzejj, 2014a:402; Ibn Kesir, 2002:199)

Imam Buhari u svom *Sabihu* bilježi predaju od Ibn Abbasa da je kazao tumačeći riječi Uzvišenog Allaha:

ospodaru moj, ovo što je u trbuhu moje ja zavjetujem samo na službu Tebi, tj: *Da posluži u Mesdzidul-Aksau.* (Buhari, 2008a:346)

Merjem je očekivala muško dijete, jer je zavjet u Hramu (Mesdzidul-Aksa) bio poznat samo za mušku djecu, ali je ona rodila žensko. Kada je to vidjela, obratila se Gospodaru.

Poslije ona, kada je rodi, reče: "Gospodaru moj, rodila sam žensko" – a Allah dobro zna šta je rodila – "a žensko nije kao muško; nadjela sam

⁷ Kazivanje o Zahariji u Novom zavjetu spominje se samo u Lukinom Evanđelju, tačnije 1:5-25 i 1:57-80.

⁸ U ovom radu prilikom citiranja biblijskog teksta koristili smo prevod Jeruzalemske Biblije.

⁹ U ovom radu prilikom citiranja kur'anskog teksta koristili smo prevod Besima Korkuta.

joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana.”¹⁰

Potom nam kur’anski tekst govori da je Zekeriji pripalo skrbništvo nad Merjemom. Dok je Zekerija vodio brigu o njoj, primijetio je da joj na čudan način dolazi opskrba. Kada je vidio da je to počast od Gospodara kojom je počastio Merjem, zamolio je Gospodara da i njega počasti tako što će mu podariti potomka.

I Gospodar njezin primi je lijepo i učini da uzraste lijepo, i da se o njoj brine Zekerija. Kad god bi joj Zekerija u hram ušao, kod nje bi hrane našao. “Odakle ti ovo, o Merjema?” – on bi upitao, a ona bi odgovorila: “Od Allaha, Allah onoga koga hoće opskrbljuje bez muke.” Tu Zekerija zamoli Gospodara svoga: “Gospodaru moj,” – reče – “podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!” (Ali Imran, 37, 38)

Ovdje je bitno ukazati na to da Kur’an govori o tome na koji je način Zekeriji pripalo skrbništvo nad Merjemom:

To su nepoznate vijesti koje ti objavljujemo. Ti nisi bio među njima kada su pera svoja od trske pobacali da bi vidjeli koji će se od njih o Merjemi brinuti, i ti nisi bio među njima kad su se prepirali. (Ali Imran, 44)

Pod bacanjem pera, olovaka (arap. أقلام) aludira se na razilaženje svećenika koji su služili u Hramu i njihovo natjecanje nad Merjeminim skrbništvom. Glasoviti egzegeta Taberi bilježi predaju od Katade, u kojoj se kaže:

Merjem je bila kći njihovog uglednika i vjerskog vođe, pa su se svećenici razišli, pa su bacili pera da vide ko će preuzeti brigu nad njom. Kaže Katade: Pa je izašlo pero Zekerije, muža njene sestre, pa je uzeo brigu i skrbništvo nad njom. (Taberi, 1997:242-243)

U komentaru ovog ajeta Sejid Kutb kaže:

Ovo ukazuje na prepiranje svećenika Hrama ko će od njih počašćen biti da se brine o Merjemi kada ju je majka rodila i sa njom došla u Hram izvršavajući na taj način

zavjet i ugovor sklopljen između nje i njenog Gospodara. Tekst ukazuje na događaj koji nije spomenut u Starom zavjetu, a ni u Novom zavjetu. To je, međutim, bilo poznato svećenicima kada su pera svoja od trske pobacali u vodu da bi saznali ko će se od njih brinuti o Merjem. (Kutb, 1996b:205)

U novozavjetnom tekstu (Lk., 1:5) za Zahariju se naglašava da je bio svećenik (grč. ιερέυς). U kur’anskom tekstu to se ne spominje. Međutim, predaja koju je spomenuo Taberi od Katade, jasno ukazuje da je bio vjerski vođa – imam, što je veoma blisko značenju novozavjetnog iskaza.

Nakon što je Zekeriji pripalo skrbništvo nad njom, kur’anski tekst nam govori kad god bi joj Zekerija u hram ušao, kod nje bi hrane našao. (Ali Imran, 37) Jedan broj egzegeta kažu da bi našao zimsko voće ljeti i ljetno voće zimi.¹¹ Ovo je ustvari bila neuobičajena pojava kojom je Merjem bila počašćena. To čudo je ustvari uvod većim čudima. Sejid Kutb u svom komentaru ukazuje na ovaj veoma bitan kur’anski detalj kada kaže:

Ova neuobičajena pojava koja izaziva čuđenje kod Zekerijaa, Božijeg Poslanika, je uvod u nova čuda koja ovo slijede, a to je rođenje Jahjaa, i rođenje Isaa... (Kutb, 1996b:201)

Kao što smo već kazali, sve gore navedeno od veze između Zekerije (Zaharije) s Merjemom (Marijom), dobivanja skrbništva nad njom, načina njegovog dobivanja i čuda pronalaska hrane, ne spominje se u novozavjetnom tekstu.

Zekerijine dove za potomstvo

Kur’anski tekst jasno implicira da je Zekerija tražio i upućivao molitve da dobije potomka. Ta dova spomenuta je u sva tri kazivanja o Zekeriji koje nalazimo u Kur’anu.

Tu Zekerija zamoli Gospodara svoga: “Gospodaru moj,” – reče – “podari mi od Sebe čestita potomka,

jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!” (Ali Imran, 38)

U suri Merjem opis njegove dove je sadržajni, i u njoj se naglašava njegova starost i slabost, te se spominje još i to kako se boji da ne ostane bez potomstva te traži sina koji će ga naslijediti:

Gospodaru moj, kosti su mi oronule i glava osijedjela, a nikada nisam, kad sam Ti, Gospodaru moj, molbu uputio, nesretan ostao. Bojim se rođaka svojih po krvi poslije mene, a žena mi je nerotkinja, zato mi pokloni od Sebe sina da naslijedi mene i porodicu Jakubovu, i učini, Gospodaru moj, da budeš s njim zadovoljan. (Merjem, 3-6)

U suri El-Enbija također se spominje njegova dova:

“I Zekerijâu se, kada zamoli Gospodara svoga: ‘Gospodaru moj, ne ostavljaj me sama, a Ti si jedini vječan.’” (El-Enbija, 89)

Egzegete su u komentarima raspravljali da li se nasljedstvo spomenuto u njegovoj molitvi odnosi na imetak ili poslanstvo. Ibn Kesir u svom *Tefsiru* kaže:

Tj. neka i on bude poslanik kao što su njegovi preci bili poslanici. Neki su kazali da je on tražio da ga sin naslijedi u imetku, što je neispravno, jer su poslanici uzvišenog stupnja i položaja da bi žudili za imetkom. (Ibn Kesir, 2002:799; Također: Ibn Džuzejj, 2014b:9)

U novozavjetnom tekstu ne nalazimo da je Zaharija upućivao molitve da dobije potomka, niti kako su izgledale te molitve. Novozavjetni tekst samo kaže: *Uslušana ti je molitva!* Šta je bilo to što je Zaharija tražio? Potomstvo ili se molio za grijeh svog naroda. Jedan broj egzegeta jasno kaže da Zaharija ustvari nije ni tražio dijete, nego mu je dato kao znak da je oprosteno njegovom narodu. O tome govori Teofilakt Ohridski kada kaže:

Zar se Zaharija molio za dete, a ne zbog grehova naroda? Neki kažu: budući da se molio zbog grehova

¹⁰ Opširnije: Ibn Džuzejj, 2014:402-403; Kutb, 1996, 199-200.

¹¹ Opširnije: Ibn Džuzejj, 2014:403; Ibn Kesir, 2002:200

naroda, i da je trebalo da mu se rodi sin koji će prizivati rečima: Gle, Jahnje Božije koje uzima na se grebe sveta (Jn., 1:29) anđeo mu govori kako i dolikuje – uslišena je molitva tvoja, Zaharija, i Bog je oprostio grebove naroda. A zatim kao da je hteo da kaže: kako će se to videti, anđeo dodaje: radi toga ti dajem znak, jer će ti Jelizabeta roditi sina. I usled toga, što će Jelizabeta roditi, ti treba da se uveriš da su narodu oprosteni gresi. (Ohridski, 2018:11)

Drugi pak smatraju da je Zaharija tražio i molio za potomstvo, ali da izraz uslišana ti je molitva obuhvata više njegovih molitvi, poput molitve za potomstvo i molitve za oprost njegovom narodu. (Miskin, 1998:85-86.; Utley, 2012:17)

Na mjestima gdje se spominju Zekerijine dove komentatori Kur'ana također ukazuju na važnost dove kao posebnog vida veze između vjernika i Stvoritelja, koja čak prelazi granice ljudskog i uobičajenog. Kutb govoreći o djelotvornosti dove u slučaju Zekerije kaže:

Odgovor nije bio vezan za godine starosti, niti za ono uobičajeno kod ljudi. To izbija iz apsolutne Božije volje koja čini šta god hoće. Molba je uslišana, a bez nje nije riješeno ono uobičajeno ljudsko koje se uzima kao zakon, a čime ograničavaju Božiju volju. Sve što čovjek vidi i drži zakonom, to je relativno – nije apsolutno, nije bezkonačno. (Kutb, 1997:202)

Dolazak meleka i radosna vijest o rođenju sina

Nakon što je Zekerija gorljivo upućivao dove, kur'anski tekst govori o tome kako mu dolaze meleki donoseći mu radosnu vijest da će dobiti dijete:

I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: "Allah ti javlja radosnu vijest: rodiće ti se Jahja, koji će u Allahovu knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih. (Ali Imran, 39)

U suri Merjem kaže se:

O Zekerijja, javljamo ti radosnu vijest da će ti se dječak roditi, ime će

mu Jahja biti, nikome prije njega to ime nismo htjeli dati. (Merjem, 7)

Dok je Zekerija bio u molitvi i klanjao, meleki mu donose tu radosnu vijest. (Ibn Kesir, 2002:200) Meleki donose radosnu vijest da će dobiti sina koji će se zvati Jahja i da to ime nije dato nikome prije. Egzegete kur'anskog teksta spominju šta znači: *nikome prije njega to ime nismo htjeli dati.* (Merjem, 7) Neki kažu da tim imenom, tj. Jahja, niko prije nije imenovan, a neki kažu da prije njega niko nije bio njemu sličan. Ibn Džuzejj naglašava da je prvo značenje prihvatljivije. (Ibn Džuzejj, 2014b:9-10; Ibn Kesir, 2002:800) Novozavjetni tekst kaže da je Zahariji došao jedan anđeo, Gabriel (Džibril), te da mu je također saopćio vijest da će dobiti sina koji će se zvati Ivan.

No anđeo mu reče: "Ne boj se, Zaharija! Uslišana ti je molitva: žena će ti Elizabeta roditi sina. Nadjenut ćeš mu ime Ivan. (Lk., 1:13)

Poslije toga se navodi da kada su mu dali ime Ivan, svi su se začudili, jer: *Ta nikoga nema od tvoje rodbine koji bi se tako zvao.* (Lk., 1:61) Ne samo da su se začudili, nego su se i usprotivili: *htjedoše ga prozvati imenom njegova oca – Zaharija, no mati se njegova usprotivi: "Nipošto, nego zvat će se Ivan!"* (Lk., 1:59, 60) Običaj je bio da djetetu dadnu ime po njegovom djedu, ali oni su htjeli da ga nazovu po njegovom ocu Zahariji radi ugleda i dužnosti koju je obavljao u Hramu. (Miskin, 1998:110)

Iz govora komentatora možemo razumjeti (kao i iz samog novozavjetnog teksta) da se niko iz njegove porodice nije tako zvao, a ne općenito prije njega. (Ohridski, 2018:21)

Zekerijino (Zaharijino) čuđenje

Potom, u Kur'anu se spominje Zekerijino čuđenje na to kako će dobiti dijete:

"Gospodaru moj", – reče – "kako će imati sina kada me starost ophrvata, a i žena mi je nerotkinja?" – "Eto

tako", – reče On –, "Allah čini što On hoće. (Ali Imran, 40)

"Gospodaru moj", – reče on – "kako ću imati sina kad mi je žena nerotkinja, a već sam duboku starost doživio? Eto tako!" – reče. "Gospodar tvoj je rekao: 'To je Meni lahko, i tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio. (Merjem, 8-9)

I u kur'anskom i novozavjetnom tekstu naglašava se da je Zekerijina žena bila *nerotkinja* (grč. στειρα) (arap. عاقرة).

Jedan broj kršćanskih egzegeta navodi kako je neplodnost bila smatrana božanskim prokletstvom i kaznom u židovskoj kulturi. (Utley, 2012:16, Morris, 1997:71)¹² I ova pojava može se jasno razumjeti iz Elizabetinih riječi koje je rekla nakon što je zatrudnjela: *Evo, to mi je učinio Gospodin u dane kad mu se svidje skinuti s mene sramotu među ljudima.* (Lk., 1:25) Jedan od najpoznatijih egzegeta Koptske pravoslavne crkve, Matej Miskin, u svom komentaru Lukinog Evandjelja kaže:

Samim tim što su njih dvoje, on i njegova žena, služili Hram i obožavali Gospodara pokornošću, a nisu imali djece, kod jevreja smatralo se sramotom. I sama Elizabeta je to tako doživljavala kazaviši: Evo, to mi je učinio Gospodin u dane kad mu se svidje skinuti s mene sramotu među ljudima. (Miskin, 1998:81)¹³

Poznati egzegeta Godet govoreći o tome na kojem se stepenu neplodnost smatrala sramotom, kaže:

Biti bez djece bilo je dodatno iskušanje u Izraelu, nego sama neplodnost koja je bila smatrana znakom Božjeg nezadovoljstva. (Godet, 1890:45)

U ajetima sure Merjem pojašnjava se manifest Allahove moći, a to je da Onaj Koji stvara ni iz čega može isto tako i da podari dijete u spomenutom stanju. Na ovaj detalj Sejid Kutb osvrnuo se riječima:

¹² Vidi: Post., 20:18; 29:31; 30:2; Izl., 23:26; Lev., 20:20-21; Pnz., 7:14; 1. Sam., 1:5; Jer., 22:30.

¹³ Vidi: Godet (1890:45)

Allah je dao da nerotkinja ne može roditi i oronulom starcu da nema poroda, ali On je Moćan da odstrani uzrok sterilnosti kod nerotkinje, da ojača moć plodnosti kod čovjeka. To je daleko lakše u poimanju ljudi od stvaranja čovjeka u početku, mada je Njemu veoma labko bilo da se ponovo stvara ili nanovo stvara. (Kutb, 1998:34)¹⁴

Traženje znaka, kao znak smirenosti ili pak čin nevjere?

Nakon što je Zekerija dobio radosnu vijest, te sa čuđenjem kazao kako da u toj dobi dobije dijete, zatražio je znak:

"Gospodaru moj" – zamoli on – "daj mi neki znak!" – "Znak će biti" – reče – što tri dana s ljudima nećeš moći govoriti, osim znakovima. I često spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra! (Ali Imran, 41)

"Gospodaru moj" – reče – "daj mi neki znak!" – "Znak će ti biti to što tri noći nećeš s ljudima razgovarati, a zdrav ćeš biti. I on iziđe iz hrama u narod svoj i znakom im dade na znanje: "Hvalite ga ujutro i navečer!" (Merjem, 10-11)

Traženje znaka od strane Zekerije bilo je radi toga jer je htio dokaz za stvarno obistinjenje te radosne vijesti. (Kutb, 1998:34) Poznati egzegeta Ibn Kesir kaže tumačeći Zekerijin govor:

Tj. naznaku i dokaz da će se ostvariti ono što si mi obećao i da mi se duša raduje, a srce smiri na tom obećanju. (Ibn Kesir, 2002:800)

Uslišavanje molbe bilo je iznenađenje i za samog Zekeriju – nije li na kraju krajeva Zekerija čovjek – pa je poželio da sazna od svoga Gospodara kako će se dogoditi ova neobična pojava u odnosu na ono što je čovjeku poznato. (Kutb, 1996b:203)

Egzegete u svojim djelima spominju značenje s ljudima nećeš moći

govoriti, osim znakovima, tj. jedino će moći pokazivati pokretima ruke, glave i sl., a s ljudima neće moći pričati. (Ibn Džuzejj, 2014a:404-405) Ibn Džuzejj u svom komentaru pojašnjava mudrost ovog znaka, pa kaže:

Zekerijau oduzet je govor u trajanju od tri dana da bi mogao samo spominjati Uzvišenog Allaha zahvaljujući mu na ispunjenju njegove dove te kako bi svoj jezik uposlilo samo zikrom (spominjanjem Allaha) i šukurom (zahvalom). (Ibn Džuzejj, 2014a:405)

Novozavjetni tekst i njegova egzegeza mnogo se razlikuje od kur'anskog kada je u pitanju Zaharijino traženje znaka i njegova nemoć govora. Već smo spomenuli da je Zaharija, shodno kur'anskom tekstu, tražio znak za smiraj duše i srca, te da je njegova nemoć govora uslijedila kako bi se predao zahvalnosti na blagodati djeteta. Novozavjetni tekst kaže pak kako Zaharija ustvari nije povjerovao anđelu, te je kazna za to upravo što neće moći govoriti: *I evo, budući da nisi povjerovao mojim riječima, koje će se ispuniti u svoje vrijeme, zanijemjet ćeš i nećeš moći govoriti do dana dok se to ne zbude.* (Lk., 1:20) U komentaru ovih stihova Teofilakt Ohridski kaže:

Zbog toga, što nisi poverovao, bićeš gluvi i nećeš moći da govoriš. Uistinu je dolikovalo da bude kažnjen na ova dva načina, tj. da ogluvi i da zanemi. (Ohridski 2018:13; Miskin, 1998:95; Utley, 2012:33)

Ono što je uistinu začuđujuće, jeste da Teofilakt Ohridski Zahariju poredi s nevjernim i neposlušnim:

...kao što je starac, besplodan i nepoverljiv, rodio sina većeg od ostalih proroka, tako su i judejska sinagoga i (judejsko) sveštenstvo, prestareli, zatvoreni i besplodni, neverujući i neposlušni, ipak rodili Logosa... (Ohridski, 2018:13)

Zekerijina smrt

Kada je u pitanju Zekerijina smrt, u starozavjetnom i kur'anskom tekstu nema nikakvog spomena. U Novom

zavjetu nailazimo na citat u kojem se spominje Zaharija i njegovo ubistvo, ali se sa sigurnošću ne može kazati da je to Zaharija o kojem govorimo. To je sljedeći citat:

...da tako na vas dođe sva pravedna krv, prolivena na zemlji od krvi Abela pravednoga pa do krvi Zaharije, sina Barabijina, kojega ubiste između Hrama i žrtvenika. (Mt., 23:35)

Teofilakt Ohridski tumačeći ovaj stih kaže:

Ali, koji se Zaharija ovdje spominje? Jedni kazu da je reč o jednome od dvanaestorice proroka, drugi, opet, da je to otac Pretecina. (Ohridski, 2004:235; St. Jerome, 2008:266-268)

Zaključak

Zekerija je ličnost koja se spominje u kur'anskom i novozavjetnom tekstu. Oba sveta teksta u svojim kazivanjima o njemu dijele zajedničke detalje. U kur'anskom tekstu, i islamskom učenju, on je vjerovjesnik koji je poslan Izraelćanima, dok prema novozavjetnom tekstu on nije vjerovjesnik (prorok), nego svećenik. Oba teksta govore o tome kako je služio u Hramu u Jeruzalemu. Iako dugo godina nije imao djece jer mu je žena bila nerotkinja, molio je Boga ne gubeći nadu da će mu podariti dijete. Jedne prilike, dok je obavljao molitvu u Hramu, dolazi mu radosna vijest da će dobiti sina. U kur'anskom tekstu radosnu vijest donose mu meleki, a po Novom zavjetu anđeo Gabriel. Pošto mu se rodio sin, dao mu je ime Jahja (Ivan). U kršćanskoj teologiji njegov sin Ivan posebno je značajan po tome što je upravo on krstio Isusa u rijeci Jordan, po čemu je kasnije nazvan Ivan Krstitelj. Kur'ansko kazivanje o Zekeriji sadržajno je obimnije od novozavjetnog. Među njima također postoje određene razlike. U novozavjetnom tekstu se ne spominje veza Zaharije s Marijom, majkom Isusovom. Prema Kur'anu, Merjemina majka je dala svoju kćerku u službu

¹⁴ Jedan broj egzegeta smatra da se Zekerijino (Zaharijino) čuđenje pojavilo iz razloga što je sina tražio u godinama kada se takvo nešto očekivalo, a da mu je dova (molitva) uslišana mnogo kasnije. Vidi: Ibn Džuzejj (2014:10)

Hramu a brigu nad njom je preuzeo Zekerija. Kao posebna žena Merjem je bila počašćena čudom, kod nje je neprestano bilo hrane koju joj nisu donosili ljudi nego meleki, o čemu je svjedočio Zekerija. To čudo, kao i čudo dobivanja djeteta u velikoj starosti od žene nerotkinje, ustvari

je uvod za još veće čudo – rođenje Isaa, a.s. Glavna razlika između kur'anskog i novozavjetnog kazivanja jeste to što po novozavjetnom tekstu Zaharija nije povjerovao anđelu kad mu je rekao da će dobiti dijete, zbog čega je kažnjen tako da nije mogao govoriti jedan

kraći period. Prema kur'anskom kazivanju, on se iznenadio vijesti o tome da će dobiti dijete i tražio je znak koji će to potvrditi. Znak je bio da neće određeno vrijeme moći govoriti, kako bi, prema nekim egzegetima Kur'ana, mogao vrijeme provoditi u slavljenju Boga.

Literatura

- Korkut, Besim (1977). *Kur'an s prevodom*. Sarajevo.
- Buhari (2008a). *Sabihu-l-Buhari*, svezak prvi. Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- Buhari (2008b). *Sabihu-l-Buhari*, svezak drugi. Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- Cohn-Sherbok, Dan (2006). *Judaism – History, Belief and Practice*. London: Routledge.
- Danon, Cadik (1996). *Zbirka pojmova iz judaizma*. Beograd: Izdanje Saveza Jevrejskih opština Jugoslavije.
- El-A'zami M.M. (2014). *Historija kur'anskog teksta od Objave do kompilacije – Komparativna studija sa Starim i Novim zavjetom*. Sarajevo: El-Kalem.
- El-Hanefi, Ibn Ebu-l-Izz (2015). *Vjerska učenja islama*. Sarajevo: El-Kalem.
- Etinger, Šarl (1996). *Istorija jevrejskog naroda*. Beograd: Ginko.
- Feyerabend, Karl A complete Hebrew-English Pocket-Dictionary to the Old Testament, G. Langenscheidt, Berlin.
- Godet F (1890). *A Commentary on the Gospoel of st. Luke*. New York: Funk & Vagnalls Publishers.
- Grabner-heider, Anton (1997). *Praktični biblijski leksikon*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Ibn Džuzejj (2014a). *Olakšani komentar Kur'ana*, svezak prvi. Sarajevo: Libris.
- Ibn Džuzejj (2014b). *Olakšani komentar Kur'ana*, svezak četvrti. Sarajevo: Libris.
- Ibn Hadžer (1959). *Fethul-bari*, svezak šesti. Bejrut: Darul-Marife.
- Ibn Haldun (1988). *Tarih ibn Haldun*, svezak prvi. Bejrut: Darul-Fikkr.
- Ibn Kesir (2002). *Tefsir ibn Kesir*, skraćena verzija. Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini.
- Ibn Kesir (2007). *Kazivanja o vjеровјесnicima*. Bužim: Ilum.
- Ibn Madže (1994). *Sunen ibn Madže*, svezak prvi. Kairo: Dar Ihjaul-Kutubi-Arabijja.
- Ibn Tejmijje (2000). *An-Nubuwwat*, svezak drugi. Rijad: Advaus-selef.
- Jeruzalemska Biblija* (2018). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Kurtubi (1964). *El-Džami' Li Ahkamil-Kur'an*, svezak četvrti. Kairo: Darul-kutubil-misrije.
- Kutb, Sejid (1996a). *U okrilju Kur'ana*, svezak prvi. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka.
- Kutb, Sejid (1996b). *U okrilju Kur'ana*, svezak treći. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka.
- Kutb, Sejid (1998). *U okrilju Kur'ana*, svezak šesnaesti. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka.
- Kutb, Sejid (1999). *U okrilju Kur'ana*, svezak sedamnaesti. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka.
- Latić, Džemaludin (2001). *Stil kur'anskog izraza*. Sarajevo: El-Kalem.
- Leon Morris (1997). *Evandjelje po Luki. Uvod i komentar*, Daruvar, Logos.
- Majmonid (2009). *Vodič za one što dvoje*, svezak drugi. Zagreb: Demetra.
- Miskin, Matej (1998). *El-Indžil Hasseb Kiddis Luka*. Kairo: Matbeatu Dirul-Kiddis Enba Mekar.
- Muhtić, Teufik (1973). *Arapsko-srpskohrvatski rječnik*. Sarajevo: Orientalni institut u Sarajevu.
- Nesai (1986). *Sunen Nesai*, svezak drugi. Halep: Mektebul-Metbuatil-Islamijje.
- Ohridski Teofilakt (2004). *Tumačenje svetog Evandjelja po Mateju*. Dečani: Manastir Visoki Dečani.
- Ohridski, Teofilakt (2018). *Tumačenje Jevandjelja po Jovanu*.
- Popović, Anto (2015). *Povijesne knjige. Uvod u knjige Starog zavjeta 2*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Popović, Anto (2007). *Novozavjetno vrijeme. Povijesno-političko i religiozno-kulturno okruženje*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Prušćak, Hasan Kafija (2004). *Svjetlost istinske spoznaje o temeljima vjere*. Zenica: Islamska pedagoška akademija Zenica.
- Senc, Stjepan (1910). *Grčko-hrvatski rječnik za škole*. Zagreb: Trošak i naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zem. Vlade.
- St. Jerome (2008). *Commentary on Mathew*. Washington, D. C.: The Catholic University of America.
- Sujuti (1986). *Hašijetu Sujuti ala Suneni Nesai*, svezak drugi. Halep: Mektebul-Metbuatil-Islamijje.
- Sujuti (1996). *Ed-Dibadž Ala Sahib Muslim ibn Hadždžedž*, svezak drugi. Huber: Dar ibn Affan.
- Taberi (1997). *Džamiul-bejan fi tevilil-Kur'an*, svezak treći. Bejrut: Darul-kutubil-ilmijje.
- Utley, Bob (2012). *Evandjelje po Luki*, Bible Lessons International. Texas: Marshall.

الموجز

نبي الله زكريا عليه السلام في القرآن الكريم والعهد الجديد

جواد غولوش

نبي الله زكريا، أبو النبي يحيى، عليهما السلام. هو أحد أنبياء بني إسرائيل، وقد ورد ذكره في كل من القرآن الكريم والعهد الجديد. وفي كلا الكتابين تربطه صلة خاصة بنبي الله عيسى عليه السلام، ويتجلى هذا المعنى في القرآن الكريم بشكل أساسي في كفالته للسيدة مريم العذراء، أم عيسى، ثم بالمعجزات التي أيده الله بها، ومنها معجزة وجود الطعام عند مريم، ورزقه بابنه يحيى في سن الشيخوخة من زوجه العاقر، وقد كانت هاتان المعجزتان مقدمة لمعجزة أعظم ألا وهي معجزة ولادة عيسى عليه السلام. أما في العهد الجديد، وفي العقيدة المسيحية، فإن أهميته تنعكس من خلال ابنه يحيى، المعروف باسم يوحنا المعمدان، الذي عمّد يسوع في نهر الأردن، وفقا للعهد الجديد. وقد ورد ذكر زكريا عليه السلام في القرآن في ثلاثة مواضع، وفي العهد الجديد في موضع واحد. يستعرض كاتب هذا المقال قصة زكريا عليه السلام في كل من القرآن الكريم والعهد الجديد، مع الإشارة إلى بعض أوجه الشبه والاختلاف. ويقدم المقال سردا تاريخيا مقارنا للروايتين، دون الخوض في مقارنة المسائل العقدية المستمدة منهما.

الكلمات الرئيسية: زكريا عليه السلام، القرآن الكريم، العهد الجديد، مريم، يحيى عليه السلام، عيسى عليه السلام.

Summary

TALE OF ZAKARIYA (ZECHARIAH) (A.S.)
ACCORDING TO THE QUR'AN AND
THE NEW TESTAMENT

Dževad Gološ

Zakariya (Zechariah (a.s.)), father of Yahya (Jhon (a.s.)), according to the Islamic teachings is one of the messengers sent to Israelites (Bani Israel). He is mentioned in the texts of the Qur'an and the New Testament. In both the texts he has a very significant role in relation of Isa (Jesus (a.s.)). That significance in the Qur'an is reflected in his guardianship of Maryam (Marry (r.a.)), mother of Jesus (a.s.), as well as in the miracles given to him. Supernatural provision of food to Maryam (r.a.) and a son Yahya (a.s.) in the old age with barren wife are the miracles given to him as a prelude to even bigger miracle- supernatural birth of Isa (a.s.). In texts of the New Testament and in Christian theology his significance is reflected in his son Yahya (a.s.), better known as John the Baptist who, according to the New Testament baptised Jesus in the river Jordan. Tale of Zakariya (a.s.) is mentioned in three places in the Qur'an and in one place in the New Testament. The author here presents this tale according to the Qur'an and the New Testament with a reflection upon similarities and differences of the account. It is a comparative, historical view of the two versions of the tale without going into comparison of theological issues derived thereof.

Key words: Zakariya (a.s.), Zechariah (a.s.), New Testament, Qur'an, Maryam (r.a.), Yahya (a.s.), Isa (a.s.)